

Profa je širio vedrinu oko sebe

Prof. Zdravko Grebo je pripadao ljudima koji su dugo pokazivali vanrednu snagu, ali i oni su samo ljudska bića, i njih slamaju olovna vremena koja traju predugo, kaže Popov

Piše: **EDINA KAMENICA**

Smrt istaknutog profesora emeritusa Sarajevskog univerziteta Zdravka Grebe, čija će sahrana biti obavljena sutra, u 14.30 sati na gradskom groblju Bare, rastužila je mnoge ljude u BiH, cijelom regionu i šire. Jedan od njih je i Aleksandar Popov, direktor novosadskog Centra za regionalizam.

Čestitost i hrabrost

- Ovde, u Centru, sve nas je jako pogodila vest o Zdravkovoju smrti, kaže Popov, koji se s Grebom, tada studentom prava, upoznao u vrijeme studiranja na FPN-u u Sarajevu.

- Njegova majka Zlata Grebo predavala je na mome fakultetu. Diplomirajući, Novi Sad me odvuкао iz Sarajeva, a ponovo smo se sreli kada je počeo rat. Zdravko je osnovao Radiostanicu Zid i mi smo uspostavili kontakt. Dogovorili smo se da napravimo Radiomost. Jedan krak je imao taj Radiomost, jer nije bilo druge radiostanice. Iz moje kancelarije su se javili u program Radio Zida ugledni ljudi iz Vojvodine, književnici Aleksandar Tišma, Laslo Vegel, novinar Laslo Tot... Pokušali smo poslati poruku Sarajlijama, ohrabriti ih, reći im da nisu sami, da ima i ovde ljudi koji saosećaju sa njima, govori Popov, koji se aprila 1995. godine i vidio sa Zdravkom.

- Tada je ekipa od 38 ljudi iz Srbije i Crne Gore, koje je predvodio profesor Miladin Životić, iz beogradskog Kruga došla u ratno Sarajevo, na Skupštinu Srpskog građanskog veća. Padale su granate i na putu do Holiday inna, u nekom pinzgaueru me je pokupio Zdravko. Bili smo njegovi gosti na Radio Zidu. Ivan Stambolić, Ivan Đurić, Žarko Korać, ja i još jedan broj učesnika uživo smo išli u program. Nakon toga smo se susretali na raznim regionalnim skupovima antiratnog karaktera, kazuje Popov, napominjući da je Zdravko uvijek bio jako omiljen, prije svega zbog svoje čestitosti i hrabrosti.

Dobar i pošten lik

Zdravku Grebi u čast - Velika groblja pod Mjesecom

Opsada Sarajeva (1992-1995) odražava lavirint zla kao i trajnu snagu nade. Kako je evropski politički prostor ostao zarobljen u viševjekovnom vestfalskom sistemu, "stvaranje države putem rata" je naizgled bio jedini dostupan program za krvavi raspad Jugoslavije.

Zdravko Grebo (1947-2019) je bio među onima koji su se odmah usprotivili ratu, demodiktaturi (démocrature) i etnokraskim trendovima. Odbio je vratiti Evropu, likvidirati Bosnu i Hercegovinu. Alternativa je bila jasna: mir, dostojanstvo i sloboda.

Njegov odlazak otvara duboku ranu, poziva na osvrt, razmišljanje unaprijed i, iznad svega, na djelovanje.

Izgubljeni u relativnoj udobnosti privatne sfere, skrivamo žaljenje zbog "odsustva političke volje", "nedostatka konsenzusa", i na kraju grešaka "drugih" - uključujući međunarodnu zajednicu.

Međutim, umjesto uvezenog socijalnog inženjeringa (koji se sastoji samo od glasanja i prisustva nekih NVO-a), lokalno usidrene društvene veze mogu izgraditi pravi društveni ugovor. Prvi preduslov za to je promovisanje

decentralizacije i osnaživanje lokalne demokratije, naročito na opštinskom nivou.

U posthegemonijskom svjetskom poretku, regionalna saradnja (na pod - i nadnacionalnim nivoima) nudi skup vrijednosti i novih strategija - kao što su fleksibilnost, autonomija, otvorenost, inkluzivnost i interaktivnost - jačajući lokalne demokratije, razvijajući socijalno inkluzivne politike, i, na kraju ali ništa manje važno, doprinoseći pluralističkom poretku.

Izbjegavajući pristup od vrha prema dolje, važno je da političke institucije i društvene prakse integrišu svakodnevni život i prepoznaju da socijalna pravda ide ruku pod ruku sa "običnom pristojnošću".

"Obična pristojnost" može oblikovati pristojna društva i države, eliminisati institucionalno poniženje i poticati novi društveni ugovor. Vrijeme je da se ponovi izjava Georgea Orwella: "Da ste me pitali za šta se borim, trebao sam odgovoriti: 'Za običnu pristojnost'." (Kataloniji u čast)

Geneva, 29. januar 2019.
CHRISTOPHE SOLIOZ

Nepokolebljiv, uporan, vedar

- Maločas je Gordana Suša podelila žaljenje što smo izgubili prijatelja i tražila je adresu na koju bi mogla uputiti saučesce. Konstatovali smo da smo u poslednje vreme ostali bez mnogo dobrih, čestitih ljudi iz celog regiona, antiratnih aktivista, boraca za ljudska prava. Ovi ljudi su dugo pokazivali vanrednu snagu, ali i oni su samo ljudska bića, i njih slamaju olovna vremena koja traju predugo, kaže Popov, dodajući da mnogi ljudi žele biti dio plemena.

- Jer se tako osećaju zaštićenijim i ne moraju da snose odgovornost za donošenje odluka. Plemenski poglavica donosi odluke, a Zdravko je spadao među ljude koji nisu pristajali da budu deo stada ili deo plemena i zato je to ogroman gubitak. Nema puno takvih ljudi, oni su kao dijamanti, kaže Popov, koji je posljednji put Zdravka vidio prošle godine na skupu intelektualaca u Tuzli.

- I tada je imao zdravstvenih problema, ali je opet širio vedrinu oko sebe. Slatko smo se smejali nekim njegovim pričama i vicevima, to je lepo sećanje, priča Popov.

Vehid Šehić, predsjednik Foruma građana Tuzla, kaže da je Zdravko bio nešto posebno u njegovom životu.

- On je za mene bio prototip sarajevske raje, visoki intelektualac koji se družio sa svima. Svoj intelekt nije zlopotrebjavao, da se pokaže da je on nešto značajniji od drugih i upravo njegov odnos sa tim običnim ljudima stvarao je ogromno poštovanje prema njemu. Uvijek su mu se svi obraćali s Profesore, da li je to bio automehaničar, taksista, profesor, kaže Šehić, za kojeg je prof. Grebo, "moj Zdravko", kako ga zove, u prvom redu bio dobar čovjek, koji nikada nije zaboravljao rodni Mostar.

- Nikad ga se nije odrekao, a ovdje se ljudi odriču svega. Zato, kada su mi rekli juče da je umro... (Šehić je počeo plakati)... bio mi je kao brat, govori Šehić, prisjećajući se brojnih situacija u kojima je Zdravko iskazivao svoju skromnost.

- Dovoljno je reći Zdravko Grebo, ali u ovakvom ukaljanom moralnom društvu kao što je BiH takvo ime ne znači ništa, govori Šehić, osvrćući se na dan ranije godišnjicu smrti velikog intelektualca Nijaza Durakovića i komentarišući to što je na tu godišnjicu došlo više ljudi nego ikad.

- Takvi ljudi nam nedostaju. Isa Nijazom sam bio jako, jako blizak. Gdje god idem, svi pričaju kako nedostaje, a znate šta je doživio u SDP-u, kako su se nekorektno ponijeli prema njemu. Veliku bol mu zadali i to na sraman način. I to je jedan od razloga zašto sam izašao iz SDP-a i zašto nikad neću biti njihov član. I Zdravko Grebo je mnogo uveo u SKJ, a onda su ga

čuškali, jer su se bojali konkurencije. Niko se ne boji onoga koji malo vrijedi, nego onih koji vrijede, pogotovo kada vrijede više od njih, kaže Vehid Šehić. Prof. Slavo Kukić je s prof. Zdravkom Grebom bio zajedno vrlo često u drugoj polovici 90-ih i početkom 2000-ih godina.

- Hodali smo po BiH, pokušavajući preko nevladina sektora osvještavati pozadinu onoga što nam se događalo i, koliko je moguće, trasirati temelje za život u drugačijoj budućnosti. Jedan je od rijetkih koji je upravo na tom prosvjetiteljskom fonu bio nepokolebljiv, jako uporan, ustrajan. S druge strane, njegova antifašistička orijentacija je, naprosto, bila nešto što je određivalo njegovu ličnost. Koliko god se po BiH pokušavalo ocrnjivati partizanski pokret i NOB, Zdravko Grebo se tom ocrnjivanju uvijek suprotstavljao, tvrdi Kukić, napominjući da je bio i rijedak primjer sveučilišnog profesora, intelektualca, koji nije živio nadmeno, koji sebe nije vidio iznad drugih, uvijek se osjećao dijelom raje, a takav je i bio, spreman svakome pomoći. To su elementi koji ga određuju i po kojima će ga prof. Kukić pamtiti.

Telegrami žalosti

Sarajevskom univerzitetu, akademskoj zajednici, organizacijama civilnog društva, a posebno porodici, stižu brojni telegrami žalosti. Zbog smrti prof. dr. Zdravka Grebe, "čovjeka koji se hrabro borio za svoje ideje i naš bolji život", saučesce su izrazili Boško Kovačević i Dušan Torbica iz subotičkog Centra lokalne demokratije.

- Zdravko je pripadao generaciji umnih i delatnih likova ovih prostora, koja se prepoznava u aktivnom otporu raspadu Jugoslavije, a nadasve ratnom scenariju. Nad tim spojnica gradili smo prijateljstvo, međusobno poštovanje i pružali podršku. Dolazio je u Vojvodinu, Novi Sad, Suboticu ne malo puta, jednako kao što smo mi dolazili u Bosnu i Sarajevo. Bilo je razloga i potrebe. U tim susretima smo se međusobno hrabрили i dogovarali o daljim aktivnostima, pišu aktivisti iz Vojvodine.

- Zdravko je iznad svega mislio svojom glavom. Imao je, u ma kakvim uslovima se nalazio, tu neku životnu vertikalu postojanosti. Doživljavamo ga kao samosvojnju ličnost, sa izgrađenim kriterijumima dostojanstva i spremnosti na dijalog. Njegova vrednosna racionalnost nije mu dozvoljavala da bude intelektualni dvojnik i zbog toga je ostao postojan. Bio je dobar i pošten lik u ovoj zadimljenoj galeriji raznih likova silueta i privida. Uz žal i saosećanje neka nebo ostane nad njim, napisali su Kovačević i Torbica.